

попередніх демократичних і соціальних надбань. Такий сценарій розвитку подій був би небажаним в Україні.

Отже, периферія є вразливою до трансформацій і циклічних коливань у центрах. Через нестачу капіталу, технологій, інфляційний тиск та нерівноправну торгівлю вона потрапляє у залежність від розвинутих країн. Саме в такій прив'язці залежності криється причина слабкорозвинутості країн Третього світу.

Специфіка розвитку України в контексті теорії периферійного капіталізму набуватиме нового значення: наш розвиток не зможе бути інноваційним, він завжди носитиме імітаційний характер. Імітація при цьому виступатиме як привілей незначної частини суспільства, що контролює рух фінансових потоків. Бездумна розтрата виробничого капіталу вестиме далі Україну до повної втрати людського потенціалу.

Література

1. Карпенко Г.В., Башко В. Й. Аналіз основних факторів інфляції в Україні // Фінанси України. — 2008. — 11. — С. 29—41.
2. Пернарівський О., Венерова Н. Стратегічне управління ризиками банківського споживчого кредитування // Вісник НБУ. — 2008. — № 5. — С. 40—43.
3. Позняк А. Внешние трудовые миграции в Украине // Менеджмент по персоналу. — 2008. — № 48. — С. 28—32.
4. Пребиш Р. Периферийный капитализм: есть ли ему альтернатива. — М.: ИЛА РАН, 1992. — 337 с.
5. Тодаро М. П. Экономическое развитие: Учебник / Пер. с англ. под ред. С. М. Яковлева, Л. З. Зевина. — М.: Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. — 671 с.
6. www.bank.gov.ua
7. www.ukrstat.gov.ua

Надійшла до редакції: 02.02.2009

УДК 330.1:330.8

В. І. Кириленко, д-р екон. наук, доц.,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Дана характеристика основних шкіл економічної методології та здійснено порівняльний аналіз методології політичної економії і сучасної економічної теорії.

Ключові слова: методологія, економічна методологія, політична економія, економічна теорія.

Економічна наука в Україні переживає нині складний етап своєї трансформації, який почався на рубежі 1980—1990-х рр. Здавалося, що пішла у минуле радянська політична економія, яка була побудована на догматичному сприйнятті «Капіталу» К. Маркса. Багато проблем, які раніше уявлялися актуальними, виявили свою непереконливість (наприклад, проблема пошуку «клітинки» в економічній науці і т. ін.), а на їх місце прийшла нова, західна політична економія як економікс, з принципово новим баченням економічного життя, жорсткою формалізацією та математизацією понятійного і категоріального апаратів, з прагматичною орієнтацією на безпосередні, видимі емпіричні реалії.

Практично повне оновлення змісту економічної теорії в Україні викликало і продовжує викликати значний інтерес дослідників до її методологічних основ, до

того методологічного базису, на якому будується сучасна наука про економічне життя [4, 6, 7]. Методологічні проблеми є і продовжують бути «модними», і це повною мірою відповідає тому інтенсивному методологічному пошуку, що проводиться і західними вченими. Економічна методологія є важливим напрямом в економічних дослідженнях, що вивчають фундаментальний, метатеоретичний рівень економічного знання, принципи його висновків і доказів різноманітних економічних положень, теорем і теорій.

Водночас багато економістів нині глибоко помиляється відносно того, де шукати необхідну методологію і якими користуватися методами у своїх наукових дослідженнях. У даній статті не ставиться проблема пошуку «найкращого» методологічного підходу, а робиться спроба здійснити порівняльний аналіз політекономії та економічної теорії з погляду методологічних підходів.

Термін «методологія» з'явився як комбінація двох старогрецьких слів: «методос» — «спосіб», «шлях» і «логос» — «учення». Буквальний переклад слова «методологія» — «учення про метод» або, краще сказати, «учення про методи». Метод — це певна сукупність стійких правил, які призначені для досягнення якої-небудь мети. Основне призначення методу — бути «компасом» або «світильником» в руках суб'єкта, що пізнає, на шляху до чого-небудь.

Методологією називають систему принципів наукового дослідження. Саме методологія визначає, якою мірою зібрані факти можуть служити реальною і надійною базою знання. З формального погляду методологія не пов'язана із сутністю знання про реальний світ, а радше має справу з операціями, за допомогою яких конструюється знання. Тому терміном «методологія» прийнято позначати сукупність дослідницьких процедур, техніки і методів, включаючи прийоми збору та обробки даних. Та якщо трактувати економічну методологію більш ґрунтовно, то вона включає також методологічну історію економічної науки, дослідження ідеалів і стандартів економічного знання, вивчення світоглядних орієнтирів і цінностей економістів та ще багато іншого.

У науковій літературі визначають шість основних цілей і завдань економічної методології:

- 1) дослідження основних методів економічної науки, а також їх взаємовідносин з методологією;
- 2) аналіз основних дослідницьких програм (парадигм), що існували в історії економічної думки, а також періодів їх зміни, тобто «наукових революцій» за термінологією Т. Куна;
- 3) виведення та вивчення ключових етапів економічного дослідження, а також розгляд процедури «наукового відкриття» в економічній науці;
- 4) аналіз проблеми істини в економічній науці, а також дослідження її критеріїв і основних способів підтвердження (тут проблеми економічної методології перетинаються з проблемами економічної епістемології);
- 5) дослідження місця і значення економічної методології в системі загальної методології соціальних і природничих наук, зокрема впливу методології інших наук на економічну методологію, і вплив останньої на методологію інших сфер знань;
- 6) вивчення основних світоглядних стандартів та ідеалів економічної науки (цим питанням економічна методологія займається у тісному зв'язку з філософією економіки) [9, с. 90—91].

Тепер можна сформулювати наступну проблему: скільки парадигм (або дослідницьких програм) було в історії економічної думки, і які були ці парадигми?

Різні дослідники по-різному розв'язують цю проблему. Наприклад, англійський економіст Д. Гаусман виокремлює чотири основні методологічні напрями, які повною мірою можна інтерпретувати в дусі дослідницьких програм: 1) дедуктивістський (Дж. С. Мілль); 2) позитивістський (М. Блауг); 3) «предикціоністський» (від англ. prediction — пророкування, провіщення, прогноз) (М. Фрідмен); 4) еkleктичний (Д. Макклоскі) [10].

О. Ананьїн також вказує на існування чотирьох основних парадигм в економічному знанні: 1) парадигма класичної політичної економії (вивчає «світ багатства»); 2) історико-інституціоналістська парадигма (досліджуються економічні інститути та їх історія); 3) маржиналістська парадигма (об'єкт вивчення — світ суб'єктів господарювання); 4) еклектична (базована на неясній, «різнорідній» методології) [1].

І. Гурова пропонує виокремлювати три основні «теоретичні економічні системи» (парадигми, дослідницькі програми): 1) теоретична економічна система лібералізму (монетаризм, неокласики і т. ін.); 2) теоретична економічна система активізму (кейнсіанство, історична школа, інституціоналізм та неоінституціоналізм); 3) теоретична економічна система тоталітаризму (марксистська політекономія) [5, с. 75—76].

Складно визначити, з якого мислителя необхідно починати виклад історії методологічного знання в економічній науці. Однак, на нашу думку, свій шлях економічна методологія починає, як мінімум, з чотирьох основних шкіл: 1) англійська і французька класична політекономія (А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Міль, І. Бентам, Ж.-Б. Сей); 2) марксистська школа (К. Маркс, Ф. Енгельс); 3) маржиналістська школа (К. Менгер, Ф. Візер, Є. Бем-Баверк, В. Джевонс, Л. Вальрас); 4) кембриджська школа (А. Маршал, Дж. М. Кейнс).

Методологія класичної політекономії — школа англійської та французької класичної політекономії — найстаріша з усіх методологічних шкіл. Може, саме тому питанням методології ніхто з її представників (за винятком Дж. Ст. Мілля) пильної уваги у своїх роботах не приділяв: вони ніби «розчинені» у різних аспектах змістового аналізу економічних проблем. Проте за відповідного аналізу основні методологічні результати діяльності цієї школи можуть бути зафіксовані в таких пунктах:

а) класична школа — це школа саме політичної економії, а не економіки; вона не просто аналізувала господарські явища, а намагалася розглянути їх у зв'язку з політичними, культурними, правовими й іншими відносинами в суспільстві; синтетичний, інтегруючий підхід був завжди властивий теоретикам цієї школи;

б) класична школа прагнула створити гранично абстрактну картину економічної дійсності (особливо починаючи з Д. Рікардо й далі — Ж.-Б. Сей, Дж. Мак-Куллох та ін.), що призвело значною мірою до розриву між теоретичним і емпіричним базисами у науковому дослідженні, вульгаризувало методологію цієї школи та дало ґрунт для критики цього напрямку з боку К. Маркса й німецьких економістів історичної школи (В. Рошера, Г. Шмоллера й ін.);

в) класична політекономія переважно взяла на озброєння якісну методологію дослідження економічних явищ, що, у свою чергу, призводило до сильного «огрублення» наукових результатів цієї школи, наявності великих погрішностей у їхніх висновках і викликало наступну хвилю критики з боку представників інших напрямів.

Марксистська школа політичної економії (основоположники — К. Маркс і Ф. Енгельс) — одна із найбільш розроблених у методологічному плані шкіл економічної думки. Пояснюється це багато в чому тим, що Маркс і Енгельс починали свою наукову діяльність як молодогегельянці, тобто як послідовники досить розробленої в методологічному плані діалектичної логіки Гегеля. Багато в чому саме використання гегелівського методу «сходження від абстрактного до конкретного», методу «наповнення конкретного абстрактним» як методу викладу й додало потужної аналітичної та доказової чинності «Капіталу» К. Маркса.

Дійсно, «Капітал» у загальному методологічному плані вирізняють ясність, строгість міркувань, послідовність і спирання на емпіричні факти. На противагу класичній політекономії Маркс широко застосовував історичний та еволюційний методи у викладі й обґрунтуванні своєї доктрини, використовуючи при цьому принцип, що давно вже став класичним: розглядаючи більш розвинені в економічних відносинах стадії суспільства, можна одержати й достовірне знання про менш розвинені в господарському відношенні етапи.

До інших характерних рис економічної методології марксизму можна віднести: «економічний матеріалізм (детермінізм)» у проблемі взаємодії різних сфер суспільства; яскраво виражену заполітизованість економічного вчення, прагнення поставити політичну економію на службу певній ідеології (це можна розцінювати як світоглядний ідеал марксизму); модифікацію цілей політичної економії — із учення про економічну ефективність вона перетворюється у вчення про економічну справедливість (основною метою марксистської політекономії було, як ще недавно нас вчили, економічне обґрунтування соціалістичної революції); застосування як базисної трудової теорії вартості (ненаукової за своєю суттю) й пов'язану із цим есенціалістську ідею про те, що явища, властиві капіталізму, неадекватно відображають його сутність. У цьому сенсі, як заявляють Вільям Боннер та Едисон Віггін, вона належить до гідних подиву теорій, які одночасно відрізняються глибиною і цілковитою абсурдністю [3, с. 79]. Її глибина виявляється в деталях, однак абсурдність лежить прямо на поверхні. Суть полягає в тому, що концепція вартості, на якій побудована теорія Маркса, є ненауковою, хибною по суті і не підтвердженою практикою.

Тому марксистській економічній методології все-таки призначено було залишитися осторонь магістральної лінії розвитку економічної думки в ХХ ст. Вона не витримала верифікації історичним досвідом і нині є більше корисною в історико-економічному плані (як один з етапів розвитку економічної методології), ніж у плані теоретичного дослідження сучасної економічної дійсності.

«Тепер, як видається, розвіялися всі сумніви щодо того, чи був Маркс видатним економістом. У своєму безсумнівному вмінні доводити економічну аргументацію до її логічного завершення Маркс не мав рівних серед своїх суперників. Але ж для того, щоб бути видатним економістом, треба мати щось більше, ніж тільки здатність робити далекі від реальної дійсності дедуктивні висновки. Попри все Маркс володів ще й іншими характерними властивостями: почуття взаємозв'язку між різними аспектами економічної діяльності, розуміння постійної взаємодії між історично зумовленими інститутами, а також схильність до емпіричних узагальнень, базованих на близькому спостереженні економічного життя. А проте ми були свідками того, як Маркс припускався логічних помилок, перекичував факти, робив необґрунтовані висновки з історичних даних і чи не навмисне заплющував очі на слабкі сторони у своєму дослідженні. Пояснення цих фактів у тому, що він просто поставив перед собою нерозв'язне завдання» [2, с. 265].

Маржиналістська наукова революція, що відбулася у другій половині ХІХ ст., являла собою одночасно й методологічну революцію. Багато принципів, розроблених до того англійською політекономією та марксизмом («заполітизованість» економічної науки, об'єктивізм, якісні методи аналізу й т. ін.), виявилися зовсім не прийнятними з погляду маржиналістів. Навпаки, маржиналізм спробував зробити економічну науку в мінімальному ступені «політичною», в його аналізі переважає гранично абстрактний підхід до проблеми цілей і завдань економіки; у розгляді природи економічного знання цілком відсутня яка-небудь система ідеологічних цінностей; уперше вводяться поняття рівноваги й рівноважного підходу (Л. Вальрас); природа економічних благ також втрачає всякий об'єктивний вимір і стає винятково суб'єктивною; головним принципом економічної діяльності індивіда виступає максимізація — прагнення мати найбільшу кількість таких благ.

Ціла низка методологічних ідей маржиналізму по-своєму знайшла відображення в наступних економічних методологіях, особливо у методологічних програмах нової австрійської школи (Ф. Хаяк та ін.) і неокласиків.

Кембриджська школа дала двох найбільших представників методологічного знання в економіці — Альфреда Маршалла й Джона Невіла Кейнса. Маршалл досить докладно обговорює проблему предмета економічної науки й доходить висновку, що колишня назва «політична економія» вже неадекватно відображає

мету та завдання сучасної йому економічної науки, й тому його більше не слід застосовувати.

«...Вона (економічна наука — *Авт.*) остерігається торкатися багатьох політичних питань, які практик не може ігнорувати; тому вона є наукою — чистою й прикладною, а не водночас і наукою, і мистецтвом. Ось чому її краще позначати широким терміном «економічна наука» (Economics), ніж вузьким терміном «політична економія» (Political Economy) [8, с. 100].

Торкаючись проблеми методів економічного дослідження, Маршалл дотримується прагматичного підходу: економічна наука може використовувати будь-який метод, що є ефективним у досягненні її цілей. Цілком байдуже, чи буде це метод, розроблений маржиналізмом або класичною політичною економією, або, наприклад, історичний чи теоретичний метод, вербальний або математичний метод; у кожному разі, якщо він продуктивний, якщо його застосування дає нове економічне знання, цей метод можна використовувати у дослідженні господарських об'єктів і явищ.

А. Маршалл досить високо цінує економічну теорію, але при цьому закликає не захоплюватися зайвим теоретизуванням і математизуванням.

Відповідно до поглядів англійського економіста, класична політекономія сильно недооцінила можливості історичного методу як щодо вивчення глобальних господарських процесів, так і на регіональному (країнознавчому) рівні. Більше того, попереднє економічне знання було ще слабко обґрунтованим на емпіричному й фактуальному рівнях; а завдання сучасної Маршаллу економіки — усіляко наблизити економічну теорію до практики, зробити теоретичний опис господарського життя за можливості простим і зрозумілим.

Ключовим для Джона Невіла Кейнса (батька Дж. М. Кейнса) є поділ економічної науки на позитивну й нормативну. Отже, поділяються й функції політичної економії. Одна з них полягає в тому, щоб досліджувати факти й виявляти істину, інша, навпаки, запроваджує оціночні судження й задає певні моральні приписи. Велике значення також має можливість практичної перевірки вже усталених економічних теорій і гіпотез.

Останні дві третини ХХ ст. запропонували нові варіанти вирішення методологічних проблем в економічній науці, результатом яких стало формування нових шкіл методологічного аналізу. Серед них варто назвати: 1) австрійську методологічну школу (Л. фон Мізес, Ф. Хаєк, К. Поппер); 2) кейнсіанство в його різних варіантах (Дж. М. Кейнс, Дж. Хікс, Дж. Робінсон); 3) неокласичну школу (М. Фрідмен, Р. Лукас, М. Блауг); 4) інституціоналізм і неоінституціоналізм (Дж. Гелбрейт, Д. Норт, Р. Томас, О. Вільямсон, Дж. Бьюкенен). Як окремий методологічний напрям в економічній науці можна виокремити й 5) російську методологічну школу філософії господарства (С. Н. Булгаков, Ю. М. Осіпов).

Основні ідеї нової австрійської школи у сфері методології являють собою логічне продовження традиції, закладеної старою австрійською школою — насамперед маржиналістським її напрямом (К. Менгер та ін.). Суб'єктивізм, індивідуалізм, а також фундаментально розроблена Ф. Хаєком теза обмеженості людського знання плюс концепція поступового вдосконалювання соціальних інститутів К. Поппера (на протиположному до радикального його варіанту, запропонованому марксизмом) — наріжні камені цього методологічного напрямку, що значною мірою вплинув на все ХХ ст.

Теза індивідуалізму зіграла найважливішу роль у «виправданні» інституту приватної власності, що зазнавав нищівної критики, починаючи з другої половини ХІХ ст. Був заданий методологічний вектор на виправдання того інституту, і відтоді цей вектор позитивно сприймається майже всією економічною наукою.

К. Поппер, у свою чергу, зробив великий внесок у розробку аспектів, що синтезують економічну методологію й методологію політичних наук. Слідом за Ф. Хаєком він апробував тезу про можливість інституційного самовдосконалення ринкової

економіки та її інститутів і одночасно про абсолютну нереальність повного та абсолютного управління їх розвитком.

Кейнсіанці (включаючи самого Дж. М. Кейнса) також активно займалися методологічними проблемами, і їхній внесок у розвиток методології економічного знання має бути визнаний досить вагомим. Однією із заслуг Дж. М. Кейнса і його послідовників стала емпірично й теоретично доведена ідея, що ринкова економіка не може існувати без активного державного втручання (інтервенціонізму). Але Кейнс і кейнсіанці не пішли тут шляхом Маркса, який вимагав, щоб цей інтервенціонізм зрештою поглинув усю ринкову економіку разом з базисним для неї інститутом приватної власності. Сам Кейнс, відмовившись визнати капіталізм саморегульованою системою, одночасно доводив, що, спираючись на допомогу держави (зокрема, на її допомогу в розв'язанні проблеми безробіття), цей капіталізм здатний подібно до барона Мюнхгаузена витягти себе за власне волосся з води, тобто з тих численних спекулятивно-біржових депресій, у які його ввергає принцип *laissez-faire*.

До іншої найважливішої ознаки методологічної програми Кейнса належить його наголос на найглибшому взаємозв'язку між раціональним і ірраціональним у поведженні людини — як виробника й споживача, визнання діалектичної суперечливості в принципах діяльності різних економічних суб'єктів.

Неокласична школа (сюди ж можна віднести монетаризм і економіку пропозиції) відродила ідеї англійської політичної економії на основі синтезу з ідеями маржиналізму і кембриджської школи та виникла як консервативна протидія кейнсіанству в 60—80-ті рр. XX ст. Неокласична школа — це школа «відновленої традиції», тобто традиції класичної політекономії, однак бере далеко не всі, а насамперед прагнення до гранично абстрактного (у неокласиків — більшою мірою математичного) опису господарських процесів і явищ. Цей підхід доповнюється розумінням економічного суб'єкта як суто раціональної істоти, повноважним рівноважним аналізом і (у монетаристів) включенням фактора грошей у загальний теоретичний аналіз.

Основні ідеї неокласичного синтезу можна також викласти в такий спосіб: економічні суб'єкти раціональні в тому розумінні, що вони прагнуть забезпечити оптимум своїх цільових функцій, орієнтуючись при цьому не тільки на поточні, а й на можливі в майбутньому стану ринку; у системі відсутнє зроблене передбачення — суб'єкти не знають, яка ситуація складеться на ринку в результаті їхніх дій, і тому змушені орієнтуватися на власні прогнози; прогнози будуються на базі всієї доступної й істотної для суб'єктів інформації; очікування суб'єктів раціональні в тому розумінні, що вони отримані за оптимального (з погляду критерію максимізації) використання інформації; рівновага трактується не як результат, миттєве становище, а як процес вирівнювання попиту та пропозиції.

Отже, методологічні ідеї неокласичної школи ставлять економічну думку в напрямі максимально можливого формально-абстрактного (включаючи математичний) опису економічної дійсності; ірраціональність поведінки господарського суб'єкта в такій системі описується як неповна раціональна поведінка; але, у принципі, раціоналізації можна піддати опис усіх економічних процесів; історичний аспект аналізу й регіональний рівень розгляду економічних явищ, зважаючи на все, тут не мають істотного значення.

Інституціоналізм від самого початку зарекомендував себе як «дисидентський рух» усередині економічної думки XX ст., хоча й тісно пов'язаний з кейнсіанством, австрійською школою й неокласичним аналізом. «Старий» інституціоналізм (від Т. Веблена до Дж. Гелбрейта), хоча й аналізував різні інституціональні зміни в економічній сфері, але не зміг створити фундаментальної методологічної програми й тим самим не міг скласти серйозної конкуренції кейнсіанству й неокласикам у сфері економічної методології в 30-60-ті рр. XX ст. Новий інституціоналізм (неоінституціоналізм), навпаки, вже із самого свого виникнення навечно демонстрував яскраво виражений фундаментальний методологічний пошук. До яких же результа-

тів цей пошук привів? Неоінституціоналізм узяв на озброєння принципово інший тип методологічного індивідуалізму (інший стосовно неокласики й австрійської школи): у центрі розгляду виявився не просто індивід, а індивід, який творить інститути. У такий спосіб було переборено грань, що відокремлює (раніше ізольованої в інших методологічних школах) «економічної людини» від соціальних груп і класів, членом яких вона є, і від соціальних установ, які вона творить.

Неоінституціоналізм ставить в основу незалежного індивіда, що сам, по своїй волі й у відповідності до своїх інтересів, вирішує, членом яких колективів йому бути. Другий важливий пункт неоінституціонального економічного мислення — це нова методологічна рефлексія, перегляд неокласичних уявлень про економіку як значною мірою формалізовану й математизовану науку, а також відмова від деяких загальноприйнятих методів конкретного економічного дослідження. (Інституціональна економіка відкидає методи маржинального й рівноважного аналізу, беручи на озброєння еволюційно-соціологічні методи). Саме глобального історико-еволюційного підходу, помноженого на широкий соціологічний, культурологічний і філософський ракурс, не вистачало попереднім щодо інституціоналізму економічним течіям і методологіям, особливо неокласиці.

Подальші перспективи розвитку економічної науки припускають ще більшу апеляцію до інституціональної методології: її евристичні резерви далеко не вичерпані, й, можливо, можна чекати в цьому напрямі значно більшого прогресу, ніж той, котрий є на сьогоднішній день розвитку економічного знання.

Щодо російської школи філософії господарства з її специфічним підходом до методологічних проблем, то необхідно констатувати, що філософія господарства як економічний напрям прагне синтезувати традиції російської філософської й економічної думки, увести поняття трансцендентності господарських процесів, доповнити створений раціоналізм і сцієнтизм класичних методологій релігійною та еволюційною економічною методологією.

Тож можна зробити підсумкові висновки. Економічна методологія починається, як мінімум, із чотирьох основних шкіл: англійської та французької класичної політекономії; марксистської школи; маржиналістської школи; кембриджської школи. До сучасних напрямів економічної методології відносять такі школи: австрійську методологічну школу; кейнсіанство в його різних варіантах; неокласичну школу; інституціоналізм і неоінституціоналізм та російську методологічну школу філософії господарства. У сучасній системі економічної методології у світовій економічній теорії марксистська економічна методологія не відіграє провідної ролі, а залишилася осторонь магістральної лінії розвитку економічної думки у XX ст. Вона не витримала верифікації історичним досвідом і нині є кориснішою в історико-економічному плані (як один із етапів розвитку економічної науки та методології), ніж у плані теоретичного дослідження сучасної економічної дійсності.

Література

1. Ананьин О. И. Экономическая теория: кризис парадигмы и судьба научного сообщества // Вопросы экономики. — № 10. — 1992.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. — М., 1994. — С. 265.
3. Боннер У., Уиггин Э. Судный день американских финансов: мягкая депрессия XXI в. / Уильям Боннер, Эдисон Уиггин; пер. с англ. Б. С. Пинскера; под ред. Ю. В. Кузнецова. — Челябинск: Социум, 2008. — 402 с.
4. Гриценко А. Економічна теорія в сучасному світі // Економіка України. — № 10. — 2008. — С. 40—54.
5. Гурова И. П. Конкурирующие экономические теории. — Ульяновск, 1998. — С. 75—76.
6. Єценко П. Економічна теорія в сучасному світі // Економіка України. — № 5. — 2004. — С. 56—61.

7. Малий І., Галабурда М. Економічна наука: проблеми усвідомлення методології // Економіка України. — № 9. — 2006. — С. 45—54.
8. Маршалл А. Принципы политической экономии. Т. 1 / Пер. с англ. Р. И. Столпера; общ. ред. и вступ. статья С. М. Никитина. — М.: Прогресс, 1983. — 415 с.
9. Орехов А. М. Методы экономических исследований: Учеб. пособ. — М.: ИНФРА-М, 2009. — 392 с.
10. Хаусман Д. Экономическая методология в двух словах // МЭМО. — № 2. — 1994.

Надійшла до редакції: 16.01.2009

УДК 330.341.1.003.12

А. Е. Фукс, д-р екон. наук, проф.,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досліджено сучасний технологічний стан розвитку національної економіки. Обґрунтовано необхідність її інноваційного оновлення на засадах використання передових технологій.

Ключові слова: технологічний уклад, високотехнологічна продукція, техніко-технологічна відсталість, технологічна структура економіки, інноваційні пріоритети, технологічні пріоритети.

На відміну від розвинених країн, які, за різними оцінками, до 75—90 % приросту валового внутрішнього продукту (ВВП) забезпечують через виробництво та експорт високотехнологічної продукції, Україна, посідаючи за кількістю науковців одне з чільних місць у світі, продовжує розвиватися без суттєвого використання свого інноваційного потенціалу. Це підтверджує і той факт, що нині у промисловості понад 90 % її продукції не має сучасного високотехнологічного забезпечення [3, с. 252]. Тому для вирішення проблеми сталого економічного розвитку України необхідне техніко-технологічне оновлення на засадах нарощування технічних, технологічних й інноваційних ресурсів. Тим паче, що переорієнтація національної економіки на 5-й технологічний уклад відбулася з певним запізненням, яке ще більше зросло в ході проведення поспішної, всеохопної приватизації, котра зруйнувала єдність багатьох унікальних технічних систем.

Питанням дослідження технологічних проблем вітчизняної економіки присвячено багато наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних економістів. Плідно працюють над цією проблематикою В. Александрова, К. Багріновський, Ю. Бажал, В. Геєць, С. Глазьев, Б. Кваснюк, Н. Краснокутська, М. Крупка, О. Лапко, Б. Малицький, Ю. Ніколенко, С. Онишко, В. Осецький, С. Пирожков, В. Семиноженко, В. Шестопапов, Л. Федулова, О. Фоломьев, Ю. Яковець та ін.

Водночас у цих публікаціях недостатня увага приділяється розв'язанню проблем активізації інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств з метою їх технологічного оновлення, становлення високотехнологічного промислового комплексу України.

Отже, необхідно дослідити сучасний стан технологічної структури вітчизняної економіки, необхідність її переходу на більш високі технології 5-го і 6-го укладів завдяки активізації інвестиційної та інноваційної сфер діяльності.

Трансформаційні процеси в економіці України, гостра нестача коштів, необхідність докорінної реструктуризації промисловості, інших галузей і сфер економіки, відсутність чіткої промислової, інвестиційної та інноваційної політики, невизначеність пріоритетів розвитку та багато інших причин призвели до значної техніко-технологічної відсталості вітчизняної економіки від господарств розвинутих країн світу, фізичного і морального зносу основного капіталу, старіння багатьох технологічних процесів. Це